

mény jelenti egyenrangúságukat. Rehák ezzel kapcsolatban megemlíti Edward Kardeljnek azt a megállapítását is, Rehák László elsősorban az itt élő nemzetiségek ne érezzék magukat kisebbségnek, hanem a népekkel egyenrangú nemzetiségeknek.

A nemzetiségek nyelvi egyenjogúságára vonatkozó politikai nézetek alakulásáról írva, mint már említettem is, Rehák László elsősorban az adatok rendszerezésére törekszik, hogy szemléletessé téve az elmondottakat, hozzájárulhasson a további tudományos feldolgozás megalapozásához. Ez a tanulmány tehát lényegében olyan forrásmű, melyből értékes adatokat meríthetnek a jövőendő kutatók is.

A nemzeti és nemzetiségi kérdés jellege és fejlődésének, kibontakozásának állandó folyamata is mindenképpen hozzájárul ahhoz, hogy a könyv régebbi anyaga, az évekkel ezelőtt írt tanulmányok semmit sem veszítettek időszerűségükből, és pedig nem is csupán az évekkel ezelőtti helyzet megismerése és felmérése tekintetében, de mai értékelésük tekintetében sem. Ez pedig annak a következménye, hogy Rehák nem statikusan szemléli a felmerülő kérdéseket, hanem a folyamatos fejlődés választóvizébe helyezi őket. Ez a magyarázata annak is, hogy természetesen nem feledkezhet meg arról, hogy a helyes nézetek kialakulása egyúttal nem jelenti a végleges megvalósulást is, mert megannyi objektív tényező van kihatással a nyelvi kérdések teljes és mindenki számára megfelelő szabályozására. Ezek a vetületek szintén kisugároznak a kötetbe foglalt tanulmányokból. Eppen ezzel a teljességgel válik a könyv igazán plasztikussá, három dimenzióssá. Hasznos olvasmánya mindazoknak, akik elmerülve fordulnak társadalmunknak és az egész világnak e felé a nagy érdeklődésre számot tartó kérdése felé.

Befejezésül meg kell emlékezni még arról is, hogy a könyv eredetileg nem magyar nyelven megjelent tanulmányait Jung Károly és Fuderer Gyula ültették át magyar nyelvre. Az értékes tanulmánykötetnek csupán az a negatívuma, hogy bizony meglehetősen sok benne a sajtóhiba.

KOLOZSI TIBOR

EGY FORRADALMÁR ÉLETÚTJA

I. M. GRANCSAK—M. F. LEBOVICS: *Bela Kun — vidajuscsijsa deljatel' vengerszkovo i mezsdunarodnovo revolucionnovo dvizsenjija*. Miszl', Moszkva, 1977.

A magyar és a nemzetközi munkásmozgalom egyik kiemelkedő aktivistájáról szóló monográfia bevezetője Kun Béla fiataalkori részvételét ismerteti a magyar munkásmozgalomban. A szerzők hangsúlyozzák, hogy a könyv, melynek forrásául számos eredeti dokumentum, gyűjtemény, Kun Béla munkája, visszaemlékezés, folyóirat és egyéb tényanyag szolgált, nem dolgozta fel a teljesség igényével Kun Béla sokoldalú forradalmi tevékenységét és gazdag szellemi hagyatékát.

A kötet kilenc fejezetre oszlik. Az első Kun Béla gyermek- és ifjúkorával foglalkozik: 1886-ban született, egy erdélyi község (Szilágycseh) jegyzőjének fiaként. Apja a szegények szószólója, ezért a falu gazdag földbirtokosa börtönbe vetteti, a faluból való elköltözése után is zaklatásnak van kitéve.

Hősünk hetedikes gimnazista korában a magyar népköltészetről írt értekezésével hívja fel magára a figyelmet — elsősorban témabeli jártas-

ságával, általánosításaival és merész következtetéseivel. Kis korától kezdve Petőfi tisztelője, akit nemcsak költőnek, hanem politikusnak és az elnyomottak védelmezőjének is tekint.

Rendszeresen tanulmányozza Marx, Engels és a munkásmozgalom más vezéralakjainak munkáit (jól beszél oroszul, franciául és angolul). Írásai-ban Magyarországnak Ausztriától való gazdasági és politikai függetlenítéséért küzd, a militarista szellemet bírálja. 1905-ben Magyarország-szerte százezernyi ember kapcsolódik be a sztrájkmozgalomba és a tüntetésekkbe. Kun Béla, aki ekkor már az Előre munkatársa és szerkesztője, több cikket szentel a magyarországi mellett az oroszországi forradalmi megmozdulásoknak is. Más írásai-ban a tömeges kivándorlás okait boncolgatja (1899 és 1913 között Magyarországról — Horvátországot nem számítva — 1 195 236 ember vándorolt ki a tengerentúlra). Forradalmi tevékenysége miatt 1907-ben félévi szabadságvesztésre ítélik.

A második fejezet Kun Bélának az októberi forradalomban és a bolsevik pártban való részvételét tárgyalja. 1915-ben sorozták be, 1916. július 4-én fogságba esik. 1917 őszén már félmilliónyi magyar hadifogoly van Oroszországban, közülük mintegy százezer belépett a Vörös Hadseregbe. A hadifoglyok sorában élénk politikai munka folyik, pártsejteket alakítanak. Kun Béla szoros kapcsolatot teremt a bolsevik párt helyi szervezétével, melynek maga is — még az októberi forradalom előtt — tagja lesz. A magyar kommunisták csoportja, Kun Béla és Számuely Tibor szerkesztésében 15—20 000 példányszámú lapot ad ki *Szociális Forradalom* címen.

1918. október 31-én Magyarországon győz az őszirózsás forradalom, megbuktatják a monarchiát és kikiáltják a köztársaságot.

A Kommunisták Magyarországi Pártjának alapítója és vezetője — ez a címe a harmadik fejezetnek, mely Kun Béla hazatérését, a magyar munkásmozgalomba való újbóli bekapcsolódását, előadásait, cikkeit, nyilvános szereplését dolgozza fel.

A KMP Kun Béla vezetése alatt ez idő tájt mind jelentősebb szerephez jut a munkástömegek irányításában. Eppen ezért kísérli meg a magyar burzsoázia elszigetelni a pártot a tömegektől; 1919. február 21-én Kun Bélát börtönbe vetik. Ott dolgozza ki a baloldali szociáldemokrata vezetőkkel a két párt egyesülésének platformját.

A negyedik fejezet (*A Magyar Tanácsköztársaság élén*) az 1919. március 21-én kezdődő eseményeket ismerteti. Budapest egyik külvárosából rádióhír röppen világgá: Magyarország munkásosztálya átvette a hatalmat és kikiáltotta a tanácsköztársaságot, egyesült a két munkáspárt. Kun Béla értesíti Lenint az egyesülésről, a tanácsok megalakításáról és a tanácsköztársaság kikiáltásáról, a szocializmus építésének első eredményeiről.

A forradalom azonban csakhamar veszélybe kerül: az antant beavatkozást szervez, az ellenforradalmi erők is konszolidálódnak. A polgárháború hadszínterének eseményeit és a revizionisták elleni harcot külön fejezet dolgozza fel.

A tanácsköztársaság bukásának okait Kun Béla értékelése alapján ismerteti ez a fejezet: a KMP nem készült fel kellően a diktatúra vezetésére, a magyar munkásosztály hosszú ideig megalkuvó politikát folytató pártok irányítása alatt állt, forradalmi hagyományokban sem volt gazdag. Mégis — ez Kun Béla megállapítása — a bukás közvetlen oka a külső beavatkozás.

A hetedik fejezetben azzal a harccal ismerkedünk meg, melyet Kun Béla a magyar kommunista mozgalom megszilárdításáért 1920 és 1924 között folytatott. Az Ausztriába, Csehszlovákiába és a Szovjetunióba emigrált kommunisták illegális harca mellett Kun Béla a Kominternben kifej-tett tevékenységét is bemutatja, a magyar tömegek megnyeréséért vívott harcát és az Urál vidékén végzett munkáját, nem hallgatva el Lenin bírálatát sem Kun Béla baloldaliságáról.

A Kommunisták Magyarországi Pártja bolsevizálásáért 1924—1929 címet viseli a következő fejezet, mely a KMP I. kongresszusának értékelései alapján ismerteti a megtett utat, majd a magyar forradalmi mozgalom 1925—1929 közötti időszakát mutatja be, amikor — elsősorban Kun Béla

tevékenységének jóvoltából — erősödik a lenini vonal. 1928-ban, miközben Bécsben a KMP Központi Bizottságának plénumát készíti elő, letartóztatják és csak a védelmére megindult nemzetközi tiltakozó mozgalomnak engedve teszik lehetővé, hogy ismét visszatérhessen a Szovjetunióba.

Az utolsó fejezet (*A fasiszta rezsim elleni harc, a népfront létrehozása, 1930—1939*) a harc új formáinak keresését ismerteti — a gazdasági válság következtében a tömegnyomor Magyarországon elképesztő méreteket ölt, közben az ország fasiszálódik.

A Komintern VII. kongresszusán Kun Béla is tart beszámolót; ebben nemcsak az eredményekről, hanem a Kommunisták Magyarországi Pártja munkájának fogyatékoságairól is beszél. 1939. november 30-án (a sztálini csisztkák egyikének áldozataként — a fordító megjegyzése) vesztette életét a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom nagy alakja.

A könyv zárórészében az elmondottakat foglalják össze a szerzők. A jegyzetek a monográfia írásában felhasznált anyag bőségét bizonyítják.

A szép stílusban, fordulatos nyelvezettel megírt mű, mely Kun Béla életének egyes eseményeihez kapcsolódó fényképanyaggal egészül ki, olvasmányossá teszi a könyvet, habár a jegyzetek a kötet végén találhatóak, ami nehézkessé teszi azok kíséretét.

Felróható a kiadónak, hogy az összefoglalást nem ismétli meg valamelyik világnyelven. Ennek ellenére a könyv értékes adalék egy olyan ember életművének megismeréséhez, aki életét hazája és a világ munkásmozgalmának szentelte.

MILICA S. BODROŽIĆ mr.
(SZÖLLŐSY VAGÓ László fordítása)

TÉRBEN ÉS IDŐBEN

Világirodalmi Lexikon. V. kötet: Im—Kamb.
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977.

Értelmiségi körökben elismert, hogy a 450 munkatárssal dolgozó *Világirodalmi Lexikon* az egyik legjobban szerkesztett sorozat, ha erre az elsőre még több más jó lexikon pályázik is. A világirodalminak biztos és a lehető legszélesebb vevőköre van, mert ezt az V. kötetet is 42 800 példányban adták ki. Tárgyalások folynak idegen (angol) nyelvre való fordításáról is.

E siker titka a színvonal, az újszerűség, nem is szólva az elérhetetlen teljesség megközelítésének igényéről. Bár olykor kisded írócskák tucatjait sorolják is fel, de a legtöbb, mégoly „kopott”-nak, ismeretnek tűnő címszó is tud valami újat mondani, ezeken kívül pedig szinte hemzsegnék a felfedezészámba menő, magyarul ily röviden és

mindenki számára olvasmányosan most először megfogalmazott címszavak. Igazán boldogok lehetünk, hogy az emberiség egészének, múltjának és jelenének szellemi kincseit mind közvetlenül élvezhetjük a legjobb szakemberek fordításában. A lexikon olyan korokat, népeket és nyelveket fog át, melyek nagy része nem is tudhatott vagy bizonyos akadályok miatt nem tudott egymásról, de mi most mindegyikükről. Nincsenek nyelvi nehézségeink, hiszen egyetlen nyelven immár mindez hozzáférhető. Világunk kitágult, most először észlelhetjük igazán a világirodalom egyetemes emberi jelentőségét és súlyát.

A betűrend szeszélyei folytán e kötetben kevés ugyan az igazán kiemelkedő nagy író, köztük van min-